

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในยุคปัจจุบันนี้การทำธุรกิจอยู่บนพื้นฐานของการแข่งขันทางการค้า ซึ่งการแข่งขันนั้นจะขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการสร้าง และใช้สินทรัพย์ที่จับต้องไม่ได้ ในการลดต้นทุนลดระยะเวลาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์หรือบริการใหม่ๆ และเพิ่มคุณภาพผลผลิตเพื่อตอบสนองความต้องการและความคาดหวังของลูกค้า^๑ โดยการที่องค์กรจะสร้างและรักษาความได้เปรียบในการแข่งขันได้ขึ้นอยู่กับความสามารถขององค์กรในการทำให้องค์กรเรียนรู้^๒ หมดได้อย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ซึ่งการจะทำให้้องจรมันเกิดขึ้นได้ต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบการค้นหาล้าง รวบรวม จัดเก็บ เผยแพร่ แบ่งปันและใช้ความรู้ เราเรียกกระบวนการนี้ว่า การจัดการความรู้ (Knowledge Management : KM)^๓

การจัดการความรู้ถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการบริหารจัดการ โดยการจัดการความรู้แบ่งออกเป็น ๕ ยุค กล่าวคือ

ยุคที่ ๑ เริ่มเมื่อ ๒๐ กว่าปีที่แล้วเป็นยุคเริ่มต้นของการเรียนรู้ โดยมีแนวคิดที่ความรู้สามารถบริหารจัดการได้โดยอาศัยการจัดการที่มีระบบ โครงสร้างที่แน่นอนและเริ่มนำเทคโนโลยีต่างๆ มาใช้เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจ

ยุคที่ ๒ เป็นช่วงประมาณปี พ.ศ. ๒๕๓๘ มีการแบ่งความรู้ออกเป็น ๒ ประเภท คือ ความรู้ฝังลึกในตัวคน (tacit knowledge) และความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) อย่างชัดเจน โดยมีรูปแบบโครงสร้างและแลกเปลี่ยนความรู้ที่เรียกว่า SECI Model ของ นายอิคุจิโร่ โนนากะ (Ikujiro Nonaka) และ ฮิโรทาเกะ ทากูชิ (Hirotake Takeuchi) เริ่มได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย และเป็นยุคที่มีกระบวนการจัดการความรู้ที่เป็นระบบมุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยนำระบบคอมพิวเตอร์มาช่วยอำนวยความสะดวกมากขึ้นทำให้การจัดการความรู้แพร่หลายมากยิ่งขึ้น

^๑ บุญดี บุญญากิจ และคณะ, การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๙), หน้า ๗.

^๒ วงจรเรียนรู้ หมายถึง การนำความรู้เดิมมาบูรณาการกับความรู้ใหม่จนก่อให้เกิดความรู้ใหม่ ๆ ขึ้นอีก และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้เพิ่มพูนขึ้นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด.

^๓ บุญดี บุญญากิจ และคณะ, การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, หน้า ๗.

แต่อย่างไรก็ดี การจัดการความรู้โดยใช้ SECI Model ก็ยังมีข้อจำกัดในบางเรื่อง เนื่องจากความรู้เป็นเรื่องซับซ้อนเกินจะจำแนกเป็นความรู้ที่ฝังลึกหรือความรู้ชัดแจ้ง ดังนั้นการจัดการความรู้ต้องไม่อยู่ในรูปแบบใดแบบหนึ่ง แต่ต้องสมดุล จึงเป็นที่มาของยุคที่ ๓

ยุคที่ ๓ อาศัยหลักการธรรมชาติและระบบความซับซ้อน (complex system) มาใช้ วัตถุประสงค์ในการตัดสินใจและการสร้างนวัตกรรมมากกว่ามุ่งเน้นด้านประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว โดยให้ความสำคัญกับพฤติกรรมมนุษย์ และเชื่อว่าความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้เมื่อผู้ให้ความรู้สมัครใจที่จะแบ่งปันให้กับผู้อื่นเท่านั้น

ยุคที่ ๔ เป็นยุคที่การสื่อสารสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้การจัดการความรู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทมากยิ่งขึ้นต่อการปรับปรุงการดำเนินงานที่ดีขึ้นขององค์กร

ยุคที่ ๕ การจัดการความรู้ในยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นการจัดการความรู้โดยใช้เครือข่ายทางสังคม (Social Network) เพื่อให้เกิดการพูดคุยกันในกลุ่มของคนที่มีความรู้ เนื่องจากการจัดการความรู้ที่พยายามนำเอาความรู้ที่ฝังลึกในคนออกมาเป็นความรู้ชัดแจ้ง เพื่อเก็บและเผยแพร่ นั้นมีข้อจำกัดในการสกัดความรู้ออกมา ดังนั้นในยุคนี้จึงนิยมจัดทำแผนที่ความรู้หรือเครือข่ายความรู้ของคนกลุ่มต่าง ๆ และทำการจัดการให้เขาเหล่านั้นได้พบกันเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน^๔

จะเห็นได้ว่า แม้การจัดการความรู้จะมีวิธีการในการจัดการที่ปรับเปลี่ยนมาถึง ๕ ยุคด้วยกัน การจัดการความรู้ก็ยังไม่สามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ยังคงต้องอาศัยปัจจัยช่วยสนับสนุน ผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาน่าจะมีอยู่และมีปัจจัยที่จะช่วยทำให้การจัดการความรู้ประสบความสำเร็จได้ แต่ยังไม่มีการศึกษาไว้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้วิจัยสนใจและใคร่รู้ต้องการศึกษาให้ชัดเจนในประเด็นของการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีนี้มีความหมายอย่างไร ความรู้มีกี่ประเภท การดำเนินการจัดการความรู้เป็นเช่นไร มีประโยชน์ มีจุดดี จุดด้อยอะไร และจะสามารถนำการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามาบูรณาการได้อย่างไร การค้นหาคำตอบนี้ การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีนี้น่าจะมีคำตอบรออยู่

^๔ สุวรรณ เจริญเสาวภาคย์ และคณะ, **Knowledge Management : การจัดการความรู้**, (กรุงเทพมหานคร : กลุ่มพัฒนาระบบบริหารสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.), ๒๕๔๘), หน้า ๒๖.

เมื่อเป็นเช่นนั้น ในส่วนพระพุทธศาสนาก็น่าจะมีคำตอบที่รออยู่เช่นกัน แนวคิดหลักที่สามารถนำไปสู่คำตอบ ได้แก่ ความหมายของปัญญา ประเภทของปัญญา แนวทางการจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป้าหมาย และจุดเด่น จนถึงการนำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนามาเป็นเครื่องมือในการจัดการความรู้ เช่น ฝึกสติด้วยการเรียนรู้ภายใน และการเชื่อมสมาน (สมานัตตตา) ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของกระบวนการปริกษาเชิงจิตวิทยาแนวพุทธมาเป็นเครื่องมือด้วย ซึ่งทั้งแนวคิดเรื่องปัญญา การจัดการความรู้ทางพระพุทธศาสนา เป้าหมาย จุดเด่นและกิจกรรมต่างๆ มีความเกี่ยวข้องกัน แต่ความเกี่ยวข้องกันนี้จะนำไปในลักษณะใดเป็นประเด็นที่น่าสนใจ และความรู้ทั้งสองแนวคิดนี้จะสามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมอื่นอย่างไรเพื่อตอบคำถามว่า ในพระพุทธศาสนามีการจัดการความรู้ที่เป็นไปในลักษณะใด มีกระบวนการและวิธีการอย่างไรที่สามารถจะนำไปบูรณาการกับการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีได้อย่างไร การเชื่อมโยงเพื่อตอบคำถามนี้เป็นประเด็นที่น่าสนใจเช่นกัน ซึ่งคำตอบที่ได้นี้จะป็นองค์ความรู้ที่เป็นระบบและสามารถเรียกได้ว่าการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา

อย่างไรก็ดี การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีและในพระพุทธศาสนามีวิธีการศึกษาใกล้เคียงกัน แต่มีเป้าหมายในการศึกษาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีทำการศึกษาเรื่องความรู้ ส่วนการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาทำการศึกษาเรื่องปัญญา (ในฐานะความรู้) เป็นหลัก การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีมีวัตถุประสงค์มุ่งพัฒนางาน พัฒนาคนและองค์กร ในขณะที่การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามีเป้าหมายมุ่งประโยชน์ความสุขในปัจจุบัน ความสุขในอนาคต และความสุขในการบรรลุธรรม

ถึงแม้ทั้งสองศาสตร์มีวิธีการศึกษาใกล้เคียงกันแต่เป้าหมายในการศึกษาที่แตกต่างกัน เช่นนี้ แต่ทั้งสองศาสตร์ก็ได้กล่าวถึงเรื่องการจัดการความรู้เช่นเดียวกัน หากนำความรู้จากทั้งสองศาสตร์มาศึกษาร่วมกันในเชิงบูรณาการย่อมนำมาซึ่งองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ เพื่อเพิ่มเติมให้การศึกษาเกิดความสมบูรณ์ ในงานวิจัยฉบับนี้เรียกองค์ความรู้ใหม่นี้ว่า “การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ”

ดังนั้น ผู้วิจัยคาดหวังว่า ผลของการวิจัยจะช่วยทำให้การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีประสบความสำเร็จได้จากการนำจุดเด่นของการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนามาบูรณาการเพื่อทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจใคร่ศึกษาและหาความรู้ตลอดจนเชื่อมโยงเข้าสู่ความรับผิดชอบต่อสังคมได้

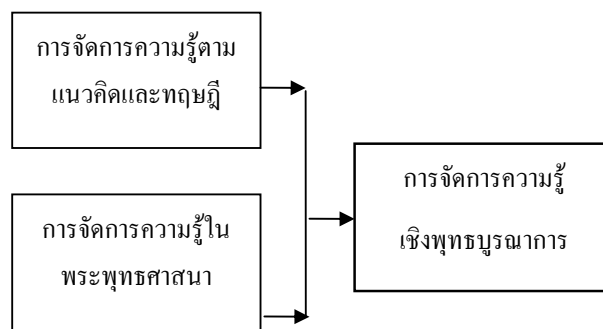
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ

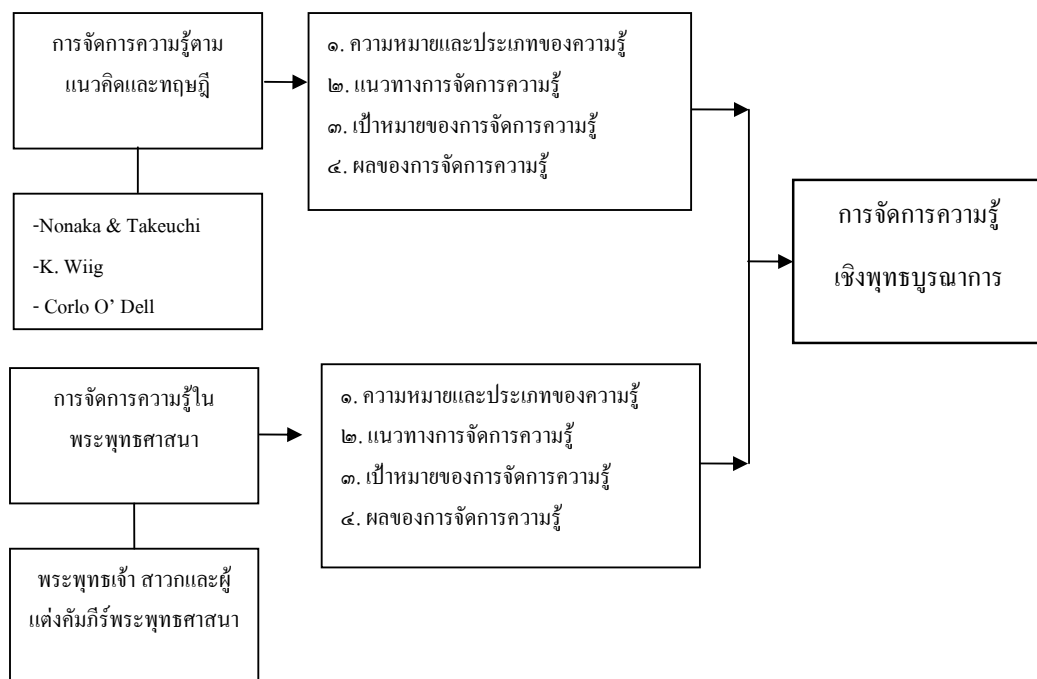
จากประเด็นคำถามของการวิจัยดังกล่าวข้างต้น สามารถวางหัวข้อในการทำวิจัยโดยเริ่มจากปัญหาการวิจัย กำหนดเป็นวัตถุประสงค์ ในการตั้งฐานการวิจัยเป็นแผนภูมิ ดังนี้

แผนภาพที่ ๑.๑ แสดงกรอบแนวคิดในการทำวิจัย

๑.๓ ทฤษฎีที่ใช้เป็นกรอบในการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ความรู้และแนวคิดต่างๆ เป็นกรอบ ได้แก่ “การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี” และ “การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา” เป็นกรอบ และเป็นฐานในการศึกษาวิเคราะห์เพื่อนำผลจากการศึกษามาเสนอเป็นผลการวิจัย ดังจะเห็นได้จากกรอบแนวคิดที่ ๑.๒

แผนภาพที่ ๑.๒ แสดงกรอบแนวคิดทางทฤษฎี

๑.๔ คำจำกัดความของศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

๑.๔.๑ ความรู้ หมายถึง การผสมผสานของประสบการณ์ ความเชื่อ คุณค่า ความรอบรู้ ในเนื้อหาสาระ สารสนเทศ และความเชี่ยวชาญที่ทำให้กรอบการทำงานมีการประเมินและเกิดการรวมเข้ากับประสบการณ์และสารสนเทศใหม่เพื่อนำไปสนับสนุนทำให้ศักยภาพความสามารถในการปฏิบัติงานของบุคคลเพิ่มขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

๑.๔.๒ ความรู้ในพระพุทธศาสนา คือความรู้ทั่ว ความรู้เข้าใจชัดเจน กริยาที่รู้ชัด ความกำหนดหมาย ความเข้าไปกำหนด ความเข้าไปกำหนดเฉพาะ ภาวะที่รู้ ภาวะที่ฉลาด ภาวะที่รู้ละเอียด ความรู้แจ่มแจ้ง ความคิดค้น ความใคร่ครวญ สามารถจำแนกเห็นถึงเหตุผล สิ่งใดดี สิ่งใดไม่ดี และสิ่งนั้น ๆ มีคุณหรือโทษ ประโยชน์หรือมิใช่ประโยชน์ และยังสามารถที่จะจัดแจง จัดสรร และจัดการสิ่งต่าง ๆ ในระดับการดำรงชีพ

๑.๔.๓ การจัดการความรู้ หมายถึง กระบวนการได้มา การรวบรวม การจัดการ การปฏิบัติที่ดีเยี่ยม การใช้ประโยชน์จากองค์ความรู้ ทั้งความเชี่ยวชาญ ความชำนาญและประสบการณ์ที่สั่งสมมาในอดีตของตนเองและผู้อื่นที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือในสมองคน ในรูปของ

ข้อมูล ข่าวสาร เอกสารทั่วไป เอกสารธุรกิจ มาพัฒนาให้เป็นระบบที่ดีด้วยการบูรณาการกระบวนการดังกล่าวเข้ากับ เทคโนโลยี โครงสร้างองค์กร และยุทธศาสตร์ต่างๆ

๑.๔.๔ การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา หมายถึงการรวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เป็นหมวดเป็นหมู่ ตามพระวินยปิฎก พระสุตตันตปิฎก และพระอภิธรรมปิฎก รวมเรียกว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเกิดจากการทำสังคายนาภายหลังจากพุทธปรินิพพานได้ ๑ เดือน อันเป็นที่มาของการเริ่มต้นการจัดการความรู้ที่เป็นปัจเจกของพระพุทธเจ้า จนกระทั่งพัฒนามาเป็นความรู้ในลักษณะที่เป็นสาธารณปัญญาให้ผู้คนได้นำความรู้ไปดำเนินชีวิตไปถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ตามต้องการ

๑.๔.๕ การจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ หมายถึงการจัดการความรู้ระบบหนึ่งที่เสริมด้วยพุทธธรรมเพื่อขับเคลื่อนให้เกิดวงจรแห่งการจัดการความรู้ที่เข้มแข็งขึ้น

๑.๕. ทบทวนเอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๕.๑ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์ กล่าวถึงความรู้ การจัดการความรู้และปัญญาในหนังสือ “องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ” สรุปความได้ว่า ความรู้ คือสารสนเทศที่มีคุณค่า สามารถนำประสบการณ์ ความคิด ค่านิยมและปัญญาของมนุษย์มาวิเคราะห์เพื่อนำไปใช้ในการสนับสนุนการทำงานหรือใช้ในการแก้ปัญหา และท่านได้สรุปว่า การจัดการความรู้ คือกระบวนการในการสร้าง ประมวล เผยแพร่ และใช้สารสนเทศที่มีคุณค่าเพื่อใช้ในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดประสิทธิผล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้องค์กรตระหนักถึงความรู้ที่มีอยู่ในตัวบุคคลภายในองค์กร เพื่อส่งเสริมให้มีการพัฒนาวัฒนธรรมของการให้ความสำคัญกับความรู้ การสร้างโครงสร้างพื้นฐานหรือระบบต่างๆ ในการและการมีเทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ^๕

๑.๕.๒ ประพนธ์ ผาสุขยืด กล่าวถึงความรู้ การจัดการความรู้และปัญญาในหนังสือ “การจัดการความรู้ KM ฉบับขับเคลื่อน LO”^๖ “การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ”^๗ สรุปความได้ว่า ความรู้มี ๒ ประเภท คือความรู้ชัดแจ้ง กับ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ซึ่งการจัดการนั้น เรียกได้

^๕ ทิพวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์, องค์การแห่งความรู้: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์รัตนไตร, ๒๕๕๒).

^๖ ประพนธ์ ผาสุขยืด, การจัดการความรู้ KM ฉบับขับเคลื่อน LO, (กรุงเทพมหานคร : ไขไหม, ๒๕๕๐).

^๗ ประพนธ์ ผาสุขยืด, การจัดการความรู้ ฉบับมือใหม่หัดขับ, (กรุงเทพมหานคร : ไขไหม, ๒๕๕๐).

ว่าเป็นวงจรการจัดการความรู้ที่ไม่รู้จบ และความรู้ที่มาคู่กับปัญญาเท่านั้น ที่จะทำให้สามารถพัฒนาองค์กรเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ซึ่งการจัดการความรู้นี้ ยังถูกมองว่า จะสำเร็จได้ ปัจจัยที่สำคัญขึ้นอยู่กับ การจัดการความรู้ในระดับปัจเจกพัฒนาปัญญาที่เกิดขึ้นมาจากการรวมกลุ่ม เรียนรู้ร่วมกันสร้างปัญญาสาธารณะขึ้นมา

นอกจากนี้ท่านยังกล่าวถึงเรื่องปัญญาไว้ในหนังสือ “การรู้แบบ ปิงแวง ปัญญาญาณ”^๔ สรุปความได้ว่า ความรู้เป็นเรื่องของทฤษฎี ซึ่งหมายถึง การที่ใครบางคนได้เห็นบางสิ่งบางอย่าง แล้วก็นำมาเล่าให้เราฟัง เราเป็นเพียงผู้ที่เก็บข้อมูลไป ความรู้จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นได้แม้สายตาของเราจะมีขอบเขตก็ตาม ถึงตาเราจะบอกเราก็สามารถมีความรู้เรื่องแสงได้

๑.๕.๓ วรภัทร ภูเจริญ กล่าวถึงความรู้ การจัดการความรู้และปัญญาในหนังสือ “องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้ และ “การบริหารการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ”^๕ สรุปความได้ว่า องค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ และการเรียนรู้แบบยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและต้องทำไปพร้อมๆ กัน ซึ่ง CC (child centered education) เป็นเทคนิคหรือหัวใจสำคัญในการชุดค้น ควัก ดิง ลาก ยั่ว ความรู้ต่างๆ ออกมา เพื่อบริหารจัดการ นำไปถ่ายทอด โดยมี KM เป็นเสมือนตัวจัดเก็บ เป็นห้องสมุด ซึ่งท่านมองในพุทธศาสตร์ แตกต่างจากทางโลก ว่า ความรู้ที่แท้จริง คือ “ปฎิเวร” (รู้แจ้ง เห็นจริง ไม่สงสัย ได้มรรคผลแล้ว) โดยต้องอาศัยการ “ปฎิบัติ” (เรียนรู้จากการทำหรือ Learning by doing) และ “ปริยัติ” (ฟัง อ่าน ถาม เขียน จดจำ ฯลฯ) ควบคู่กันไป

๑.๕.๔ ชาตรี เจริญศิริและคณะ กล่าวถึงความรู้ การจัดการความรู้ และปัญญา ในหนังสือ “ประชาคมนำกับการจัดการความรู้” สรุปความได้ว่า ความรู้ถือเป็นสินทรัพย์ที่มีค่าของบุคคลและหน่วยงาน การจัดการความรู้ถือเป็นเครื่องมือบริหารที่สำคัญในยุคสังคมแห่งการเรียนรู้

^๔ โฮโซ, การรู้แบบปิงแวง ปัญญาญาณ, ประพันธ์ ศาสขวิชิต ผู้แปลและเรียบเรียง (กรุงเทพมหานคร : ไชยโหม, ๒๕๕๐).

^๕ วรภัทร ภูเจริญ, องค์กรแห่งการเรียนรู้และการบริหารความรู้, (กรุงเทพมหานคร : เพื่อฟ้า, ๒๕๓๗).

^๖ วรภัทร ภูเจริญ, การบริหารการเรียนรู้ที่ยึด ผู้เรียนเป็นสำคัญ, (กรุงเทพมหานคร : สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น), ๒๕๓๗).

การหา แลกเปลี่ยน สร้างและใช้ความรู้ถือเป็นสิ่งที่จะต้องนำไปประยุกต์เข้ากับกิจกรรมและงานต่างๆ อย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยการ สอนให้รู้ ทำให้ดู อยู่ให้เห็น เขียนให้รู้ลึก^{๑๑}

๑.๕.๕ วิจารย์ พานิช กล่าวถึงความรู้ การจัดการความรู้และปัญญา ในหนังสือ “การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ” สรุปความได้ว่า การจัดการความรู้ที่ถูกต้องจะต้องเริ่มที่งานหรือเป้าหมายของงาน ดังนั้น การจัดการความรู้จึงเป็นสิ่งที่เรียนรู้โดยการอ่านหรือฟังการบรรยายไม่ได้ผล จะเข้าใจการจัดการความรู้ได้ ต้องลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งสาระ หรือความรู้ ในฐานข้อมูลความรู้ ต้องประกอบด้วยสองส่วน ความรู้เชิงทฤษฎี (ความรู้ชัดแจ้ง) ควรมีสัดส่วนประมาณ ๑๐ เปอร์เซ็นต์ อย่างมากไม่เกิน ๒๐ เปอร์เซ็นต์ ของสาระทั้งหมด แต่ความรู้ปฏิบัติ (เพื่อการปฏิบัติและมาจากการปฏิบัติ) ซึ่งเป็นความรู้ฝังลึก ควรมีสัดส่วนร้อยละ ๘๐-๙๐ ของทั้งหมด^{๑๒}

๑.๕.๖ ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ กล่าวถึง ความรู้ การจัดการความรู้ และปัญญา ในหนังสือ “การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ” สรุปความได้ว่า ประเภทของความรู้แบ่งเป็น ๓ ประเภท ตามแนวคิดของชู (Choo) ได้แก่ ความรู้โดยนัย (tacit knowledge) ความรู้ที่ปรากฏ (explicit knowledge) และ ความรู้ที่เกิดจากวัฒนธรรม (culture knowledge) ซึ่งจะเห็นได้ว่า การจัดการความรู้มีการจัดการใน ๒ เรื่อง คือ การจัดการเกี่ยวข้องกับสารสนเทศ เป็นการจัดการความรู้ในส่วนที่เรียกว่า ความรู้ที่ปรากฏหรือความรู้ชัดแจ้ง (explicit knowledge) เน้นการสร้างฐานความรู้ และการจัดห้องสมุด ส่วนอีกด้านหนึ่ง คือ การจัดการมนุษย์ที่เกี่ยวกับ การจัดการเกี่ยวกับลูกค้า และการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า ดังนั้น หัวใจสำคัญของการจัดการความรู้ คือ ต้องสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันทั้งภายในและภายนอกองค์กร^{๑๓}

๑.๕.๗ ปิยนาด ประยูร กล่าวถึง ความรู้ การจัดการความรู้ และปัญญา ในหนังสือ “Systems Thinking วิธีคิดกระบวนการ” สรุปความได้ว่า ในโลกอนาคตตั้งอยู่บนพื้นฐานของความรู้ และคนที่สร้างความรู้ คือ ผู้กำลังร่ำรวย ความรู้กลายเป็นองค์ประกอบที่สำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น ความรู้จึงเป็นเรื่องของการทำความเชื่อให้ได้รับการพิสูจน์ตามหลักการทางวิทยาศาสตร์และหลักของตรรกะ มีความชอบธรรม ทำให้ความเชื่อเป็นสิ่งที่ถูกต้อง และความรู้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับ

^{๑๑} ชาติรี เจริญศิริ นพ. และคณะ, ประชาคมเน้นกับการจัดการความรู้, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.), ๒๕๔๗).

^{๑๒} วิจารย์ พานิช, การจัดการความรู้ ฉบับนักปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : สุขภาพใจ, ๒๕๔๗).

^{๑๓} ชัชวาลย์ วงษ์ประเสริฐ, การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ, (กรุงเทพมหานคร : เอ็กเชปอร์ตเน็ต, ๒๕๔๘).

ความดี ความงามและความจริง เช่น การตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับอริยสัจ ๔ ซึ่งเป็นความรู้ชั้นสูงที่ต้องการให้มนุษย์พันทุกซ์ เป็นความรู้เกี่ยวกับความดีและการแสวงสัจธรรมของชีวิต^{๙๔}

๑.๕.๘ บุญดี บุญญาภิกิจและคณะ กล่าวถึง ความรู้ การจัดการความรู้ และปัญญา ในหนังสือ “การจัดการความรู้...จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ” สรุปความได้ว่า ผู้เชี่ยวชาญชาวญี่ปุ่นได้ให้คำจำกัดความของความรู้ในรูปของปิรามิด โดยให้ความหมายของ “ข้อมูล” ว่าเป็นข้อเท็จจริง ข้อมูลดิบ ส่วน “สารสนเทศ” เป็นข้อมูลที่ผ่านกระบวนการ วิเคราะห์ สังเคราะห์ แต่อาจมีข้อมูลจำกัดในเรื่องช่วงเวลาที่ใช้และขอบข่ายที่นำมาใช้ ในขณะที่ “ความรู้” คือ สารสนเทศที่ผ่านกระบวนการคิด เปรียบเทียบ เชื่อมโยงกับความรู้อื่นจนเกิดเป็นความเข้าใจและนำไปใช้ประโยชน์ ส่วน “ปัญญา” คือ ความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวคน ก่อให้เกิดประโยชน์ในการนำไปใช้ เพื่อให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น^{๙๕}

๑.๕.๙ บุญทัน ดอกไธสง กล่าวถึง ปัญญา ๓ ในหนังสือ “การจัดการทุนมนุษย์” สรุปความได้ว่า ปัญญาที่เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ ๓ หลักใหญ่ ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญานั้น จะต้องควบคู่กันกับการจงใจให้เกิดสมาธิ คือ ๓ ขั้นตอน ๖ มิติ คือ (๑) สุตมยปัญญา (ความรู้ระดับปริยัติ) บวก กับขณิกสมาธิ (สมาธิระดับศีล) เป็นสมาธิพื้นฐานระยะสั้น / ๓๐ % สมานตามธรรมชาติ (๒) จินตามยปัญญา (ความรู้ในระดับปฏิบัติได้ดี) บวกกับ อุปจารสมาธิ (สมาธิระดับมุ่งมั่น) เป็นสมาธิยาวนาน ๖๐ % (๓) ภาวนามยปัญญา (ความรู้ระดับรู้แจ้งแทงทะลุปัญหาทั้งปวง บวกกับ อัปปนาสมาธิ (สมาธิระดับปัญญา) เป็นสมาธิระดับค้ำถั่งระดับอารมณ์ / ๑๐๐ % กลับเสมือนดับจิต คือ การทำงานด้วยสุญญตาจิต คือ จิตว่างจากความโลภ โกรธ หลง มุ่งประเด็นเพื่อทำงานด้วยจิตว่าง “จิตที่ฝึกดีแล้วนำความสุข (สำเร็จ) มาให้ จิตที่คิดร้ายนำทุกข์มาให้” ซึ่งทางพุทธศาสตร์ เน้นความสำคัญที่รู้จักตนเองรู้เท่าทันอารมณ์ และมนุษย์เห็นความสำคัญของการควบคุมอารมณ์ของตนเองให้ตั้งอยู่ในฐานแห่งทุนมนุษย์ ที่เรียกว่า อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์อันประเสริฐ^{๙๖}

๑.๕.๑๐ ประเวศ วะสี กล่าวถึง การจัดการความรู้ ในหนังสือ “การจัดการความรู้ กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์ สู่ศักยภาพ เสรีภาพ และความสุข” สรุปความได้ว่า การจัดการความรู้

^{๙๔} ปิยนาด ประยูร, Systems Thinking วิธีคิดกระบวนการระบบ, (กรุงเทพมหานคร : โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.), ๒๕๔๘).

^{๙๕} บุญดี บุญญาภิกิจและคณะ, การจัดการความรู้... จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ, ๒๕๔๕).

^{๙๖} บุญทัน ดอกไธสง, การจัดการทุนมนุษย์, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ตะวัน, ๒๕๕๑).

ที่นำไปสู่สภาพของระบบ และนำไปสู่การพัฒนาและใช้ศักยภาพอย่างบูรณาการของมนุษย์ทั้ง ๔ มิติ คือ กาย จิต สังคม และปัญญา^{๑๙}

๑.๕.๑๑ สุวิทย์ เมษินทรีย์ กล่าวถึง ความรู้ ในหนังสือ “โลกพลิกโฉมความมั่งคั่งในนิยามใหม่” สรุปความได้ว่า โลกมนุษย์ที่ได้เปลี่ยนแปลงหรือวิวัฒนาการผ่านจากยุคที่เน้นความรู้ทางโลก เพื่อเข้าสู่ยุคที่เน้นความรู้ทางธรรมร่วมไปด้วยกันเพื่อให้มนุษย์มีเมตตา มีความรัก และรู้จักแบ่งปันกันและกัน ด้วยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักคิดและหลักปฏิบัติเพื่อสร้างความเข้มแข็ง ทั้ง ๔ ด้าน คือ ด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม^{๒๐}

๑.๕.๑๒ พจนา ทรัพย์สมาน กล่าวถึง การค้นพบความรู้ด้วยตนเอง ในหนังสือ “การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง” สรุปความได้ว่า การจัดการเรียนรู้โดยผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเองเป็นวิธีการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนได้รับการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพรอบด้าน สมควรที่จะนำการจัดการเรียนรู้ไปใช้ในกลุ่มสาระวิชาต่างๆ เพื่อประโยชน์ของผู้เรียนและประเทศชาติเป็นสำคัญ^{๒๑}

๑.๕.๑๓ ปัทมาวรรณ สิงห์ศรี กล่าวถึง กระบวนการจัดการความรู้ ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษาระบบการจัดการความรู้ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ” สรุปความได้ว่า มหาวิทยาลัยพายัพ มีกระบวนการจัดการความรู้ ๖ ด้าน คือ ด้านการระบุนความรู้ ด้านการจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การจัดการหรือแสวงหาความรู้ที่ต้องการ ด้านการเข้าถึงความรู้ ด้านการประมวลและกลั่นกรองความรู้และด้านการจัดเก็บความรู้ และยังพบว่า ปัจจัยสำคัญของการจัดการความรู้ในสถาบันอุดมศึกษาระดับอุดมศึกษา คือ ความสำคัญของความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษาและชุมชน^{๒๒}

^{๑๙} ประเวศ วะสี, การจัดการความรู้กระบวนการปลดปล่อยมนุษย์สู่ศักยภาพและความสุข, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันส่งเสริมการจัดการความรู้เพื่อสังคม (สคส.), ๒๕๔๘).

^{๒๐} สุวิทย์ เมษินทรีย์, โลกพลิกโฉมความมั่งคั่งในนิยามใหม่, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สยาม เอ็ม แอนด์ บี พับลิชชิง จำกัด, ๒๕๕๐).

^{๒๑} พจนา ทรัพย์สมาน, การจัดการเรียนรู้โดยให้ผู้เรียนแสวงหาและค้นพบความรู้ด้วยตนเอง, (กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

^{๒๒} ปัทมาวรรณ สิงห์ศรี, “การศึกษาระบบการจัดการความรู้ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา : กรณีศึกษามหาวิทยาลัยพายัพ”, วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, (คณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๐).

๑.๕.๑๔ นันทพล โรจนโกศล กล่าวถึง ปัญญา ในสารนิพนธ์เรื่อง “อายตนะ : สนามแห่งความรู้ในพุทธจิตวิทยา” สรุปความได้ว่า ความสัมฤทธิ์ผลที่มีโยนิโสมนสิการเป็นปัจจัยเสริมคือปัญญาและปัญญาประเภทหนึ่งที่เรียกว่า สัมปชัญญะเป็นความสัมฤทธิ์ผลอันแน่นที่ปุถุชนที่ไม่ได้ฉานและไม่ได้อภิญญาอันสามารถปรากฏได้ในชีวิตประจำวัน^{๒๐}

กล่าวโดยสรุป คำว่าความรู้กับคำว่าปัญญาเป็นคำที่มีความหมายใกล้เคียงกัน มีความหมายหลากหลาย ความรู้เป็นสิ่งสำคัญที่มนุษย์ให้ความสำคัญจนในโลกยุคปัจจุบันถือว่าความรู้เป็นทรัพย์สินทางปัญญาที่หากผู้ใดมีความรู้มาก ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ได้เปรียบทางการแข่งขันด้านการค้าและธุรกิจ จึงทำให้มีประเด็นที่น่าสนใจว่า ความรู้คืออะไร ความรู้มีกี่ประเภท และทำไมต้องจัดการความรู้ และจะทำการจัดการความรู้ได้อย่างไร และมีรูปแบบในการจัดการความรู้อย่างไร ซึ่งงานวิจัยฉบับนี้ต้องการจะศึกษาเพื่อหาคำตอบต่อไปนี้

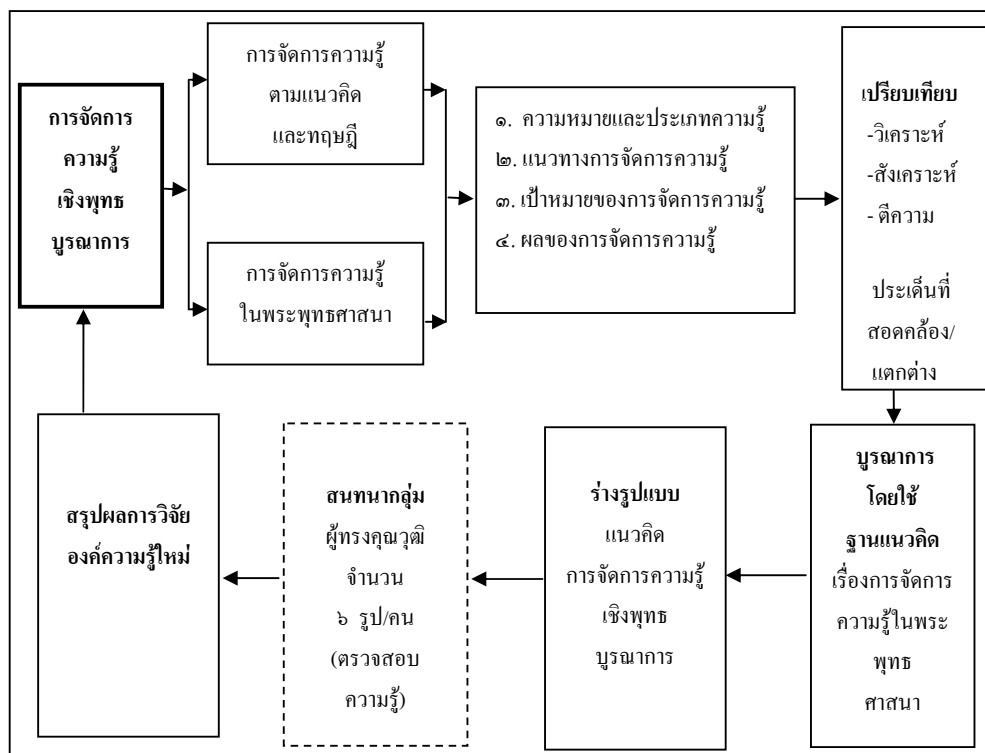
๑.๖ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งศึกษาพัฒนาแนวคิดเรื่อง การจัดการความรู้โดยอาศัยข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ฎีกา และหนังสือสำคัญทางพระพุทธศาสนา ตลอดจนเอกสารหนังสือองค์กรแห่งการเรียนรู้ การจัดการความรู้ การจัดการองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และเอกสาร ซึ่งผู้วิจัยได้จัดขั้นตอนแห่งการดำเนินการวิจัย (research process) ดังแผนภาพ ๑.๓

^{๒๐} นันทพล โรจนโกศล, “อายตนะ : สนามแห่งความรู้ในพุทธจิตวิทยา”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐).

แผนภาพที่ ๑.๓ แผนภาพกระบวนการในการวิจัย

จากแผนภาพ ๑.๓ สามารถแบ่งการศึกษาวิจัยออกเป็นขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑.๓.๑ การศึกษาความรู้ในเรื่องการจัดการความรู้อันได้แก่ “การจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี” กับ “การจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา” ซึ่งทั้ง ๒ ประเด็นมีประเด็นที่ผู้วิจัยสนใจ ได้แก่ ความหมายและองค์ประกอบของความรู้ แนวทางการจัดการความรู้ และเป้าหมายของการจัดการความรู้และผลของการจัดการความรู้

การศึกษาความรู้ในเรื่องการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีและการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะค้นคว้าข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกพร้อมทั้งอรรถกถาและฎีการวมทั้งยังได้ศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร งานสารนิพนธ์ งานวิทยานิพนธ์ หรืองานวิจัยต่างๆ ของนักวิชาการ ซึ่งรวมถึงเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความรู้

จากนั้นผู้วิจัยจะรวบรวมข้อมูล นำมาวิเคราะห์ และจัดการข้อมูลเพื่อเป็นฐานในการศึกษาวิจัยขั้นต่อไป

๑.๓.๒ การศึกษาความรู้ในเรื่องการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี ผู้วิจัยจะรวบรวมประเด็นที่สนใจจากขั้นตอนแรกอันได้แก่ ความหมายและองค์ประกอบของความรู้ แนว

ทางการจัดการความรู้ เป้าหมายของการจัดการความรู้และผลการจัดการความรู้ที่ผู้วิจัยได้รวบรวม ข้อมูล นำมา วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง และนำเสนอผลการวิจัยเนื้อหาบทที่ ๒

๑.๗.๓ การศึกษาการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยจะรวบรวมประเด็นที่น่าสนใจจากขั้นตอนแรก ซึ่งเป็นไปในการทำงานเกี่ยวกับการศึกษาความรู้ในเรื่องการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี ในประเด็นความหมายและองค์ประกอบของความรู้ แนวทางการจัดการความรู้ เป้าหมายของการจัดการความรู้และผลของการจัดการความรู้ นำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียบเรียงและนำเสนอผลการวิจัยในเนื้อหาบทที่ ๓

๑.๗.๔ ขั้นตอนต่อมา ผู้วิจัยจะนำผลจากขั้นตอนในหัวข้อ ๑.๗.๒ และ ๑.๗.๓ มาศึกษาบูรณาการการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎีกับการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา มาตีความ วิเคราะห์ สังเคราะห์ เรียบเรียง ศึกษาความสอดคล้อง ความแตกต่าง และนำมาบูรณาการฐานแนวคิดเรื่องการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนาเพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ จากนั้นนำร่างรูปแบบการจัดการความรู้ไปตรวจสอบความรู้ด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในศาสนทณากลุ่มย่อยจำนวนอย่างน้อย ๖ ท่านเพื่อนำเสนอผลวิจัยในบทที่ ๔

๑.๗.๕ การสรุปผลการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยจะนำผลการวิจัยจากขั้นตอนในหัวข้อ ๑.๗.๒ ๑.๗.๓ และ ๑.๗.๔ มาสรุปผลการศึกษาวิจัยว่า สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้ง ๓ ข้อที่ได้ตั้งไว้นั้นตามลำดับ และนำเสนอผลสรุปการวิจัยในเนื้อหาบทที่ ๕

๑.๘ ประโยชน์ที่ได้รับ

๑.๘.๑ ทำให้เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ตามแนวคิดและทฤษฎี

๑.๘.๒ ทำให้เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้ในพระพุทธศาสนา

๑.๘.๓ ทำให้เข้าใจเรื่องการจัดการความรู้เชิงพุทธบูรณาการ